



WORLD TRADE
ORGANIZATION

องค์การการค้าโลก

World Trade Organization (WTO)

เว็บไซต์ www.wto.org

ที่ตั้งสำนักงาน เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์

ก่อตั้งเมื่อ 1 ม.ค.2538

สมาชิก 164 ประเทศ

ผู้อำนวยการ นาย Roberto Azevêdo ชาวบราซิล ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคนที่ 9 ตั้งแต่ 1 ก.ย.2556 (วาระ 4 ปี) แต่ประกาศลาออกจากตำแหน่งเมื่อ 31 ส.ค.2563 โดยอ้างเหตุผลด้านสุขภาพและครอบครัว ทั้งนี้ แม้ WTO จะเสร็จสิ้นกระบวนการคัดเลือก ผอ.WTO คนใหม่รอบสุดท้าย เมื่อ 27 ต.ค.2563 แต่กระบวนการแต่งตั้งยังยืดเยื้อ เนื่องจากสหรัฐฯ ใช้สิทธิยับยั้ง (Veto) นาง Ngozi Okonjo-Iweala ผู้สมัครจากไนจีเรีย ซึ่งได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่ง ผอ.WTO คนใหม่ เมื่อ 28 ต.ค.2563 หลังเสร็จสิ้นกระบวนการคัดเลือกรอบสุดท้าย ทำให้ WTO ต้องประกาศเลื่อนกระบวนการแต่งตั้งออกไปอย่างไม่มีกำหนด

ภารกิจ องค์การการค้าโลก (WTO) จัดตั้งเมื่อ 1 ม.ค.2538 โดยแปรสภาพมาจากความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการประชุม “United Nations Monetary and Financial Conference” หรือ Bretton Woods Conference ที่เบรตตันวูดส์ สหรัฐฯ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพการค้าโลกช่วงหลังสงคราม ทั้งนี้ สหรัฐฯ นำเสนอแผนพัฒนาข้อตกลงทางการค้าที่ทำหน้าที่กำกับและลดข้อจำกัดด้านการค้าระหว่างประเทศช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านภาษี สิทธิพิเศษทางการค้า ข้อจำกัดเชิงปริมาณของสินค้า การอุดหนุนสินค้าของรัฐ รวมถึงข้อตกลงในการส่งสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งแผนนี้นำไปสู่ความพยายามจัดตั้ง “องค์การการค้าระหว่างประเทศ” (International Trade Organization-ITO) อย่างไรก็ดี การจัดตั้ง ITO ไม่มีความคืบหน้า เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเมืองภายในของแต่ละประเทศ จึงมีการประนีประนอม และเห็นพ้องในการปฏิบัติตามความตกลง GATT ซึ่งมีความยืดหยุ่นมากกว่าการจัดตั้ง ITO

อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามเย็นมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทั้งด้านการค้า การบริการ การลงทุน และทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีได้อยู่ในกฎระเบียบของ GATT จึงเกิดการเปลี่ยนผ่านจาก GATT ไปสู่ WTO โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อการเปิดเสรีทางการค้า สนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ และการแข่งขันในตลาดอย่างเสรีระหว่างประเทศ โดยปราศจากการควบคุมจากรัฐบาลในแต่ละประเทศ อีกทั้งภารกิจใหม่ของ WTO คือ การยกเลิกการอุดหนุน การส่งออกสินค้าเกษตรและสิ่งทอ การจัดการกับอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี การสนับสนุนทางวิชาการ เกี่ยวกับการค้าและมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า รวมทั้งทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า

WTO มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Conference) คณะมนตรีใหญ่ (General Council) คณะมนตรี (Council) และคณะกรรมการต่าง ๆ (Committee) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนของสมาชิก WTO โดยมีฝ่ายเลขานุการช่วยดำเนินการด้านการบริหารงานทั่วไป อีกทั้งเป็นเวทีในการเจรจาลดอุปสรรคและข้อกีดกันทางการค้า โดยอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันที่เป็นธรรมทั้งประเทศเล็กและประเทศใหญ่ ภายใต้หลักการไม่เลือกปฏิบัติ มีความโปร่งใส เท่าเทียม ใช้ระบบฉันทามติ เน้นการใช้ภาษีเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องมือในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ รวมทั้งมีกระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

WTO จะประชุมระดับรัฐมนตรีอย่างน้อยทุก ๆ 2 ปี เพื่อทบทวนปัญหาในการปฏิบัติตามข้อผูกพันของสมาชิก และวางแนวทางเปิดเสรีทางการค้า โดยที่ผ่านมา มีการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO แล้ว 11 ครั้ง และจะมีการจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 12 (MC 12) ที่คาซัคสถานระหว่าง 8-11 มิ.ย.2563 ที่แอตานา คาซัคสถาน แต่ถูกเลื่อนออกไปในปี 2564 และยังมีได้กำหนดช่วงเวลาชัดเจน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ยังไม่แน่นอน ซึ่งการประชุมครั้งที่ 12 สมาชิก 164 ประเทศ จะมุ่งเจรจาประเด็นสำคัญ อาทิ การจัดทำกฎเกณฑ์เรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การอุดหนุนประมง การปรับปรุงระเบียบการอุดหนุนภายในสินค้าเกษตร และการจัดทำกฎระเบียบภายในประเทศด้านการค้าบริการ แม้สมาชิก WTO จะยังมีความเห็นต่างกันในรายละเอียด แต่ทุกประเทศเห็นพ้องกันว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งหาข้อสรุปต่อไป

ข้อวิจารณ์ด้านการดำเนินงาน

WTO ได้รับความวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไร้ประสิทธิภาพในการจัดระเบียบการค้าระดับพหุภาคีและเรียกร้องให้มีการปฏิรูป WTO เฉพาะอย่างยิ่งหลังเกิดสงครามการค้าระหว่างจีน-สหรัฐฯ ตั้งแต่ปี 2561 รวมทั้งถูกประชาคมระหว่างประเทศเรียกร้องกรณีประเทศกำลังพัฒนาเผชิญความยากลำบากในการเจรจาต่อรองกับประเทศพัฒนาแล้วในกรอบ WTO ตลอดจนการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการค้าด้านบริการ และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ยังเรียกร้องให้ WTO เร่งยกระดับการค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา

และแก้ไขปัญหาทกสไกรงับข้อพิพาททางการค้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ WTO อีกทั้งยังไม่สามารถคัดเลือกสมาชิกองค์กรอุทธรณ์¹ (Appellate Body) เพื่อตัดสินข้อพิพาททางการค้าได้ จากการขัดขวางของสหรัฐฯ

ทั้งนี้ WTO มีแนวโน้มเผชิญอุปสรรคในการปฏิรูปองค์กรตามข้อเรียกร้องของทุกฝ่าย เนื่องจากสหรัฐฯ และยุโรปเรียกร้อง WTO ให้ปฏิรูปองค์กรในแนวทางที่แตกต่างจากความต้องการของประเทศกำลังพัฒนา เฉพาะอย่างยิ่งจีน โดยการประชุม G 20 ปี 2561 และ 2562 ยุโรปและสหรัฐฯ เน้นให้ WTO ปฏิรูปโครงสร้างการค้าให้สนับสนุนการค้าเสรีมากขึ้น และไม่สนับสนุนการให้เงินอุดหนุนหรือการกีดกันทางการค้าจนบิดเบือนการค้าเสรี อาทิ การให้เงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ ภาคการผลิต การกีดกันภาคบริการ การลงทุน และการบังคับให้ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมถึงการขโมยทรัพย์สินทางปัญญา ขณะที่จีนเรียกร้อง WTO ให้ความสำคัญกับการค้าแบบพหุภาคีที่เป็นธรรม ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา สร้างกฎระเบียบที่มาจากตกลงมติเอกฉันท์ของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนา และไม่ควรมอบสิทธิพิเศษต่อการตัดสินใจในประเด็นที่เป็นกติกาของ WTO อย่างไรก็ดี การปฏิรูปครั้งนี้จะมิติศทางที่ให้ประโยชน์แก่ประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากที่ผ่านมา กฎระเบียบภายใต้ WTO ถูกชี้้นำโดยภาครัฐกิจประเทศของมหาอำนาจมาโดยตลอด

ความสัมพันธ์กับไทย

ไทยเข้าเป็นสมาชิก WTO ลำดับที่ 59 เมื่อ 28 ธ.ค.2537 และมีสถานะเป็นสมาชิกร่วมก่อตั้ง โดยไทยให้ความสำคัญกับการเจรจาการค้าพหุภาคีในกรอบ WTO เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO ทำให้ไทยได้รับประโยชน์จากหลักการทั่วไปของ WTO เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใส การคุ้มครองผู้ผลิตภายในด้วยภาษีศุลกากร รวมทั้งประโยชน์จากพันธกรณีที่สมาชิกผูกพันไว้ในความตกลงย่อยต่าง ๆ อาทิ การลดภาษีศุลกากร การอุดหนุน และอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ ตลอดจนไทยยังประสบความสำเร็จจากการยื่นฟ้องต่อ WTO กรณีการปกป้องทางการค้าหลายประเทศยกเลิกนโยบายการปกป้องทางการค้าต่อไทย อาทิ กรณีอียิปต์ห้ามนำเข้าปลาทูน่ากระป๋องจากไทย และกรณีสหรัฐฯ ห้ามนำเข้ากุ้งจากไทย

ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ อดีตรอง นรม. และ รมว.กระทรวงพาณิชย์ของไทย เคยดำรงตำแหน่ง ผอ.WTO คนที่ 4 วาระ 3 ปี ระหว่าง 1 ก.ย.2545 - 1 ก.ย.2548 ซึ่งเป็น ผอ.WTO คนแรก ที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา และจากภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้ การดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นการแบ่งวาระกับนายไมเคิล มัวร์ จากนิวซีแลนด์ เนื่องจากเกิดข้อขัดแย้งในการคัดเลือก ผอ.WTO คนที่ 3 ที่ยึดเยื้อระหว่างประเทศสมาชิก WTO ทำให้ผู้แทนจากบังกลาเทศเสนอให้มีการแบ่งวาระดำรงตำแหน่งกันคนละ 3 ปี ให้กับผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เหลือ 2 คนสุดท้าย เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง

นอกจากนี้ น.ส.สุนันทา กังวาลกุลกิจ เอกอัครราชทูตคณะผู้แทนถาวรไทยประจำ WTO และ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เข้ารับตำแหน่งประธานคณะมนตรีใหญ่ (General Council)

¹ สมาชิก WTO จะเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ และแต่งตั้งให้เป็นองค์กรอุทธรณ์ซึ่งมีสมาชิกรวม 7 คน ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี หมุนเวียนกันทำหน้าที่พิจารณาคัดสินคดีพิพาทชั้นอุทธรณ์ของ WTO คดีละ 3 คน

ของ WTO เมื่อ 28 ก.พ.2562 ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของ WTO ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลภาพรวมการค้าดำเนินงานขององค์กร โดยมีวาระ 1 ปี ซึ่งเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือ และความไว้วางใจของนานาชาติต่อไทย
